

В произведения на Вазов за войната звучи скърб, предизвикана от влошаването на отношенията между България и Русия. Та нали именно русите са освободили България от 500-годишното османско иго, и поетът на времето е възпял подвизите им. А сега България и Русия са врагове: на Северния фронт те се сражават една срещу друга. Вазов засяга тази тема в редица стихотворения: „На руските воини“, „Една любов“, „Тайна“, „Скърбта на Александра II“ и др. В последното стихотворение поетът обвинява Николай II, който е изпратил руските войници да воюват с българите в Добруджа. Той е сигурен, че Александър II би сметнал такова сражение за позорно, безславно и не би одобрил постъпката на внука си.

През последните месеци на 1917 г. и през цялата 1918 г. Вазов почти не пише за войната. Той е уморен от нея, изпитва душевни терзания, чувства, че приближава национална катастрофа, че се рушат всички съкровени надежди. През лятото на 1917 г. пише само интимни, лирически стихове. „Чудно нещо – казва той на Ив. Шишманов. – Как ще си обясниш това, – не бих могъл сега да напиша ни едно войнствено стихотворение. А какво беше то по-напред? Мина ми вече вдъхновението. Сега ме вълнуват пак нежни мотиви“⁴⁹. Поетът почти проклينا своите военни песни, на разрухата и войната противопоставя съзидателната сила на труда.

През 1919 г. излиза поетическият сборник „Не ще загине!“. В него е публикувано стихотворението „Кулата“, което е отклик на подписването на Ньойския мирен договор между държавите победителки и България. Този договор предизвиква у българския народ чувство на дълбоко унижение и му нанася огромни материални и морални щети. България губи значителна част от територията си. Вазов е уверен, че Ньойският мир е дълбоко несправедлив:

*Тоз мир на мът – е мир на пясък сложен,
висок градеж върху блатиста почва:
едвам сглобен – да се тресе започва,
тоз мир е нов рат, малко поотложен;*

Поетът се оказва пророк – след две десетилетия се разразява Втората световна война.

В поетичните сборници за войната Вазов публикува не само произведения за сраженията и подвизите на съотечествениците, но и изповеди, в които прави равностойна на творческия си път („Дъб“, „Моят път“, „Мойте песни“). Това е обяснимо – поетът наближава седемдесетте. В стихотворението „В бъдещето“ четем:

*И аз на своя ред ще си замина,
трева и мен ще расне над прахът,
един ще жали, друг ще ме проклينا,
но мойте песни се ще се четът.*

.....
*Те жив са отклик на духа народен,
а той не мре, и дор сърца туптиът
от скърб и радост в нашия край свободен,
и мойте песни се ще се четът.*